

РИЗИКИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

І. О. Тишук,

Т. В. Мірзоєва, к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і
природокористування України

Із розвитком усіх сфер діяльності в світі розвиток органічного виробництва стає неймовірно актуальним, адже серед безлічі переваг органічного виробництва існує найголовніша: ця сфера діяльності призводить до збереження навколишнього середовища не лише на даний момент, а й допомагає зберегти планету для наших нащадків через сотні років. Органічне виробництво – альтернативна модель господарювання, що призводить до збільшення ефективності виробництва при зменшенні людського впливу на навколишнє середовище.

Органічне виробництво сільськогосподарської продукції у своїх працях досліджували такі українські науковці як В.І. Артиш, О. М. Варченко, І. Д. Примак, Н. В. Бородачова та інші. Ризик у сільському господарстві описували у свої працях: Л. М. Чорненко, В. М. Боженко, І. В. Демченко та інші.

За будь-якої господарської діяльності виникає ризик – непередбачувана несподівана подія, що може призвести до отримання прибутку чи втрат під час господарської діяльності. В сучасних умовах господарювання виникає необхідність аналізу ризиків діяльності підприємств, які займаються органічним виробництвом.

За результатами проведеного опитування американських фермерів, були виявлені ризики органічного виробництва сільськогосподарської продукції, які згодом розділили на три категорії, а саме:

1) ризики, аналогічні тим, що є в звичайному сільському господарстві. До цієї групи можна віднести ризик втрати врожаю через несприятливі кліматичні умови, ризик втрати доступу до виробничих ресурсів, втрати підтримки зі сторони держави (підвищення податків, анулювання субсидій). Варто відмітити, що можливість мати можливість підвищувати ціни на органічну продукцію та різноманітний вибір вирощуваних культур дає змогу виробникам ефективно управляти названими ризиками;

2) ризики, що відрізняються від тих, які присутні в традиційному сільському господарстві, та є тимчасовими, в зв'язку з нещодавнім швидким зростанням обсягів виробництва в органічному секторі. Зокрема, це ризик тимчасового зниження врожайності культур внаслідок переходу на застосування біологічно безпечних засобів захисту від шкідників та органічні добрива. Крім того, при виході продукції маловідомої фірми на новий ринок виникає проблема збуту продукції.;

3) ризики, що значно відрізняються від звичайних через інший характер виробництва та іншу збутову систему. Такі ризики зберігаються протягом довгого часу та потребують нових інструментів управління ними [3].

Загалом, ризики в органічному виробництві можна поділити на дві категорії: ризики виробничої діяльності та ринкові ризики. Ризики виробничої діяльності поділяються на:

- 1) виробничі: технологічні та ресурсні;
- 2) природно-кліматичні: неочікувані природні катаклізми та несприятливі зміни погодних умов;
- 3) зумовлені дією людського фактору: недостатня кваліфікація, недостатня кількість працівників, відсутність мотивації.

Порівняно з традиційним виробництвом, виробничі ризики мають більший прояв при використанні органічних технологій, оскільки найменше відхилення в процесі виробництва від вимог може призвести до втрати статусу органічної продукції, як наслідок, недоотримання очікуваних доходів. Зменшення впливу цієї групи ризиків можливе при повному внутрішньому контролі за дотриманням технологій та якістю матеріалів і обладнання при виробництві.

До заходів мінімізації негативного впливу виробничих ризиків на рівень собівартості органічної продукції відноситься застосування інноваційних технологій, які дозволяють зекономити на енергозабезпеченні та догляді за рослинами. Це може бути

використання сонячних батарей, вітрогенераторів, біогазових установок, що працюють на відходах тваринництва.

До природно-кліматичних ризиків відносять негативний вплив різноманітних природних явищ – від дощу до землетрусу – на обсяг і якість аграрної продукції. Особливо важливим ризиком цієї групи у традиційному рослинництві вважається ризик зниження родючості ґрунту. В органічному рослинництві, як і в традиційному рослинництві, зниження родючості ґрунту є важливим ризиком, але він знижується, тому що використання органічних добрив поліпшує стан ґрунтів.

Ризики дії людського фактору – це ймовірності здійснення помилок у виробничих процесах, що контролюються персоналом. Персонал присутній при здійсненні майже всіх процесів у сільськогосподарському виробництві. А при впровадженні органічних технологій вплив таких ризиків посилюється до моменту, поки не буде відпрацьована нова технологія й не підтвердиться органічний статус готової продукції. Управляти ризиками цієї групи можна через додаткові освітні заходи для персоналу, обмін досвідом з українськими та іноземними підприємцями.

До ринкових ризиків відносяться:

- 1) фінансові: валютні та кредитні;
- 2) юридичні: майнові та контрактні;
- 3) маркетингові: рекламні, логістичні, конкурентні;
- 4) інформаційні: недостовірність зовнішніх даних, втрата внутрішньої інформації;

5) інституційні: законодавчі;

6) цінові: плинність ринкової кон'юнктури.

Фінансові та юридичні ризики в підприємства, що займається органічним виробництвом схожі з ризиками традиційних аграрних підприємств. Управляти такими ризиками в Україні можна через об'єднання в асоціації, дрібні фермерські господарства, так як таким чином виникає більша ймовірність зацікавлення державою та іноземних організацій розвитком і підтримкою такого виробництва.

Маркетингові ризики: всі ризики, які пов'язані з товарною, збутовою та конкурентною політикою підприємства. Такі ризики є характерними для всіх виробничих підприємств, а для виробників органіки навіть більшою мірою. Підприємства з виробництва органічної продукції зазнають суттєвого впливу маркетингових ризиків, оскільки органічна продукція для українського ринку є досить специфічною. При органічному виробництві маркетингові ризики більші, оскільки зовнішній вигляд такої продукції дещо поступається звичайній, терміни її зберігання зменшуються, а ціна реалізації збільшується.

В органічному виробництві також мають місце інформаційні ризики, що обумовлені недостатністю або неточністю інформації щодо технології виробництва, ринкової ситуації тощо. Мінімізація нестачі інформації можлива при співпраці вітчизняних і іноземних підприємств виробників органічної продукції.

Інституційні ризики пов'язані з законодавством та змінами у державній політиці з питань аграрного виробництва. Нині основний закон стосовно органічного виробництва, що діє в Україні, на думку науковців і практиків, є недосконалим, тому для зміни цієї ситуації необхідна участь асоціації виробників органічної продукції у законодавчому процесі.

Цінові ризики в органічному виробництві обумовлюються тим, що даний напрямок діяльності є більш витратним, порівняно з традиційним сільськогосподарським виробництвом, органічна продукція позиціонується як більш якісна, тому, відповідно, вона є більш дорогою. Мінімізувати цінові ризики можна диверсифікацією виробництва, яка разом із використанням інноваційних технологій допомагає виробникам запровадити безперебійне та вигідне вирощування продукції.

Загалом, до основних заходів управління ризиками на органічних фермах науковці й практики відносять:

- природно збалансоване вирощування різних видів ранніх і пізніх культур;
- розділення великих ферм на менші підрозділи для полегшення управління ними;
- модернізацію комплексів, що підвищує їх виробничу ефективність та продовжує виробничий сезон;
- виробництво власного органічного насіння для запобігання недоступності ресурсів і мінімізації втрат;
- налагодження збутових ланцюгів і систем контролю якості;
- об'єднання в асоціації та кооперативи, для забезпечення обміном досвіду та підтримки розвитку виробництва [4].

Таким чином можна зробити висновки, що виробництво органічної сільськогосподарської продукції в умовах сьогодення супроводжується низкою різноманітних ризиків. Поряд із цим є фактори, що перешкоджають розвитку органічного виробництва: недосконале нормативно-правове забезпечення, відсутність фінансової підтримки держави, низький рівень поінформованості споживачів і виробників щодо органічної продукції. Для подальшого розвитку органічного виробництва в Україні необхідно запроваджувати систему оптимізації та мінімізації різних видів ризиків, а саме: збільшувати площі для вирощування органічних сільськогосподарських культур, створювати умови для належного

стимулювання сільськогосподарських виробників, впроваджувати механізм державного контролю за виробництвом та якістю органічної продукції, сприяти підвищенню конкурентоспроможності виробників органічної продукції.

Список літератури

1. Гармашов В. В. Розвиток органічного виробництва/ В. В. Гармашов, О. В. Фомічова // Вісник аграрної науки – 2014. – №7. – С. 11–16.

2. Клітна М. Р. Стан і розвиток органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні / М. Р. Клітна, І. А. Брижань // Ефективна економіка. – 2013. – №10. – С.6–9.

3. Ковальова О. В. Щодо напрямів розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні". [Електронний ресурс]. Режим доступу – <http://www.niss.gov.ua/articles/1292/>.

4. Risk and Risk Management In Organic Agriculture: View of Organic Farmers by James C. Hanson, Robert Dismukes, William Chambers, Catherine Greene, and Amy Kremen. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ageconsearch.umn.edu>.